2. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках. Розпорядження Кабінету Міністрів України, Стратегія, План від 16.12.2022 №1153-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text (дата звернення 08.10.2026).

3. Свердлін К.Ю. Перспективні напрямки удосконалення та розвитку кадрового забезпечення державної кримінально-виконавчої служби України. Проблеми сучасної поліцеїстики. 2024. Вінниця. С. 166 – 168.

Ярова Р.О., здобувач
Науковий керівник: Ліщук О. В.,
старший викладач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний університет

ПРАВНИК ЯК ГАРАНТ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Цифровізація цивільного судочинства є ключовим напрямом еволюції сучасної системи правосуддя, оскільки вона сприяє впровадженню електронних ресурсів, сприяє дистанційній взаємодії учасників процесу та спрощує доступ до судових процедур. Доступ до судової системи є важливою гарантією дотримання права особи на захист у суді, як це визначено у статті 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1]. Таким чином, важливою стає роль правника, який сприяє ефективному використанню процесуальних прав особи, допомагає залучати цифрові інструменти для цивільного судочинства та забезпечує належний захист її інтересів у судовому процесі.

Цифровізація цивільного судочинства означає впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для здійснення правосуддя та забезпечення електронної взаємодії суду з учасниками процесу. Відповідно до ч. 1 ст. 14 Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК України), у судах діє Єдина судова інформаційно-комунікаційна система (далі - ЄСІТС) [2]. Ч. 4 ст. 14 кодексу визначає, що ЄСІТС, зокрема, забезпечує обмін документами в електронній формі між судами та учасниками судового процесу, а також надає можливість участі у судових засіданнях через відеоконференцію [2]. Згідно з ч. 5 ст. 14, особи мають можливість зареєструвати електронні кабінети в ЄСІТС, що дозволяє електронну взаємодію з судом [2]. Додатково, ч. 6 ст. 14 передбачає подання процесуальних та інших документів, а також вчинення процесуальних дій в електронній формі завдяки використанню ЄСІТС [2]. Аналізуючи положення національного законодавства, можна зазначити, що цифрові інструменти надають учасникам цивільного процесу змогу подавати документи онлайн, отримувати процесуальні документи в електронному вигляді та брати участь у судових засіданнях за допомогою відеозв'язку. Їх використання може скоротити час обміну документами, зменшити потребу у особистих візитах до суду та забезпечити більш зручну взаємодію з судом. Отже, цифровізація цивільного судочинства розширює можливості реалізації процесуальних прав учасників та відіграє важливу роль у забезпеченні доступу до правосуддя.

В умовах цифрових перетворень у сфері цивільного судочинства особливо важливою стає роль правника у забезпеченні можливості особи повністю реалізувати свої процесуальні права. Правова допомога включає консультації щодо використання електронних сервісів суду, роботу з електронним кабінетом, процедуру подання процесуальних документів та участь у судових засіданнях у форматі відеоконференцій. Відповідно до ст. 59 Конституції України, кожен має право на професійну правову допомогу [3]. Згідно зі ст. 15 ЦПК України учасники справи можуть скористатися правничою підтримкою [1]. Практична діяльність правника також полягає в підготовці процесуальних документів із дотриманням встановлених законом вимог та їх поданні в електронній формі до суду. Згідно з ч. 6 ст. 14 ЦПК України, особи мають змогу здійснювати процесуальні дії в електронному форматі через ЄСІТС [2]. На думку науковця О. Б. Гнатів, цифровізація адвокатської діяльності

передбачає використання спеціалізованих електронних систем, які забезпечують можливість подання процесуальних документів в електронній формі, відстеження перебігу розгляду справи та ознайомлення із судовими рішеннями. Використання таких цифрових інструментів сприяє оперативній взаємодії адвоката із судом і клієнтом, а також підвищує ефективність підготовки до судового розгляду [4, с. 304].

Цифровізація цивільного судочинства створює нові виклики для забезпечення доступу до правосуддя. Основними серед них є цифрова нерівність, недостатня цифрова грамотність деяких учасників процесу та технічні проблеми під час використання електронних судових сервісів. Як зауважує О. С. Сотула, цифрова трансформація судочинства, разом із підвищенням можливостей дистанційного доступу, виявила такі проблеми, як нерівний доступ громадян до цифрових ресурсів і різниця в технічному забезпеченні. Науковець підкреслює, що ці питання потребують вдосконалення механізмів організації судочинства, аби надати справжній, а не суто формальний доступ до правосуддя [5, с. 56]. Додатково виникають технічні труднощі при поданні процесуальних документів, отриманні судових сповіщень та використанні електронного кабінету, що може ускладнювати своєчасне виконання процесуальних прав учасників справи. Особливої уваги потребує питання електронної ідентифікації, інформаційної безпеки та захисту персональних даних учасників цивільного процесу. Згідно з ч. 5 ст.14 ЦПК України, електронний кабінет надає особі, що пройшла електронну ідентифікацію, доступ до відповідних сервісів ЄСІТС, а також можливість обміну процесуальними документами й електронними доказами. Електронна ідентифікація виконується з використанням кваліфікованого електронного підпису або інших засобів електронної ідентифікації, які дозволяють чітко визначити особу [2]. Тому необхідно забезпечити конфіденційність, безпеку інформації та захист персональних даних під час використання цифрових правових інструментів. Паралельно, цифровізація змінює вимоги до професійної діяльності правника. Він повинен мати необхідні цифрові навички, працювати з електронним кабінетом, електронними документами та доказами, дотримуватися стандартів інформаційної безпеки і забезпечувати адекватний захист даних клієнта. О. Б. Гнатів зазначає, що впровадження цифрових технологій трансформує форми професійної діяльності адвокатів, створюючи потребу у здобутті нових цифрових навичок. Серед них особливо важливими є вміння працювати з електронними системами судочинства, проводити онлайн-консультації та забезпечувати інформаційну безпеку [4, с. 304-305]. Підсумовую можна сказати, що правник відіграє роль не лише представника клієнта в суді, а й слугує посередником між учасником процесу та цифровою правовою системою, допомагаючи долати технічні та цифрові перепони. Тому професійна адаптація правників до електронних форм судочинства є життєво важливою для забезпечення ефективного доступу особи до правосуддя.

Цифровізація цивільного судочинства значно розширює можливості доступу до правосуддя. Водночас вона може породжувати нові проблеми для тих, хто не володіє достатніми цифровими навичками або не має доступу до необхідних технічних засобів. У цих умовах роль правника стає важливою: він виступає мостом між людиною та цифровою системою правосуддя, сприяючи використанню електронних сервісів і реалізації процесуальних прав. Однак, цифрові інновації не мають ставати додатковими перешкодами на шляху до суду. Тому для ефективного забезпечення доступу до правосуддя необхідно об’єднати сучасні цифрові технології з професійною юридичною підтримкою. Це дозволить зробити судовий захист справді доступним для всіх учасників цивільного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 черв. 2016 р. № 1402-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text (дата звернення: 29.09.2026).

2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (дата звернення: 29.09.2026).

3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ (дата звернення: 29.09.2026).

4. Гнатів О. Б. Цифровізація електронного судочинства: сучасні виклики та реалії в роботі адвоката. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Т. 1, № 6. С. 304–305. URL: https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/346027/333126

5. Сотула О. С. Організація судочинства в умовах воєнного стану: правові засади, цифрова трансформація та доступ до правосуддя в Україні. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Юридичні науки*. 2026. № 2. С. 56. URL: https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/uk/article/view/514/465 (дата звернення: 30.09.2026).

Яхимович Є.М., здобувач
Науковий керівник: Ліпська-Романченко Г.Д.,
старший викладач кафедри права,публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ: ЕЛЕКТРОННИЙ СУД ЯК НАПРЯМ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Цифровізація правосуддя є одним із ключових напрямів сучасної правової політики України. Пандемія COVID-19 та воєнний стан показали, що доступ до суду не повинен залежати лише від фізичної присутності особи в приміщенні суду. Саме тому «Електронний суд» слід розглядати не просто як програмний продукт, а як елемент державної політики у сфері забезпечення права на справедливий судовий розгляд. Метою цієї тези є аналіз електронного суду як напряму правової політики в цивільному процесі, а також окреслення проблем його впровадження та можливих шляхів їх вирішення.

Правовою основою електронного судочинства в цивільному процесі є Цивільний процесуальний кодекс України (далі - ЦПК), який у новій редакції, введеній Законом № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 р., закріпив функціонування в судах Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі - ЄСІТС) [1]. Процесуальні кодекси передбачають, що ЄСІТС забезпечує обмін документами в електронній формі між судами, між судом та учасниками процесу, фіксування судового засідання та участь у ньому в режимі відеоконференції [2, с.45]. Важливим кроком став Закон № 3200-IX від 29 червня 2023 р., відповідно до якого адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, органи державної влади, органи місцевого самоврядування та юридичні особи зобов'язані зареєструвати електронний кабінет в ЄСІТС, а для інших осіб, зокрема громадян, така реєстрація залишається добровільною. Особі, яка зареєструвала електронний кабінет, суд надсилає документи у справі виключно в електронній формі, але вона не позбавлена права отримати копію судового рішення в паперовому вигляді за окремою заявою. Якщо ж особа, зобов'язана мати електронний кабінет, його не зареєструвала, до неї застосовуються процесуальні наслідки, зокрема залишення документа без руху.

У науковій літературі електронне правосуддя тлумачать з урахуванням Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи CM/Rec(2009)1, як використання інформаційно-комунікаційних технологій у здійсненні правосуддя з метою підвищення ефективності та якості державних служб для приватних осіб і підприємств. І. Русанова підкреслює, що електронне судочинство передбачає «використання інформаційних технологій як інструменту вчинення процесуальних дій» [2, с.42]. На мій погляд, це важливе уточнення: суть електронного суду полягає не в скануванні паперових документів, а в тому, що подання позову, отримання повідомлень і участь у засіданні здійснюються безпосередньо в цифровому середовищі.

Окремим складником електронного судочинства є дистанційна участь у судовому засіданні. Законом, що набув чинності 2 квітня 2020 р. у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби, до процесуальних кодексів внесли зміни, які на час карантину дозволили брати участь у засіданні в режимі відеоконференції за межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Для цього учасник справи мав попередньо зареєструватися за допомогою електронного підпису в системі «EasyCon» на вебпорталі судової влади та подати заяву не пізніше ніж за п'ять днів до засідання [2, с.43]. Я вважаю, цей досвід показав, що дистанційний формат може бути не тимчасовим винятком, а нормальним способом реалізації права на участь у процесі, якщо він забезпечений чіткими технічними та процедурними гарантіями.